

deceptoribus, sed deceptis jura subveniunt: unde per ea, quae superius propofita sunt, se contra factum proprium legitime defendere non valebant, hospitale praedictum cum pertinentiis suis Hospitalarii sancti sepulchri adjudicare curavimus: ita quod per hanc sententiam diocelano Episcopo, & Plebano de Pifcia nullum praedictum generetur: cum res inter alios acta non debeat aliis praedictum generare. a

[1 Et haec omnia proponebat sufficienter per dispositiones testium productorum. Ad hoc vero parte altera multipliciter respondente hinc inde fuit aliquandiu disputatum.]

CAP. IX.

Donatio quinquagesima, vel centesima, quam facit Episcopus cum gravi Ecclesiae suae detrimento, potest legitime revocari: nec etiam potest ultra quinquagesimam, vel centesimam conferre, etiam cessante lesione Ecclesiae, sine auctoritate superioris.

Idem Innoc. III. Episc. sancti Andreae. (an. 1213. Roma in Scotiam.)

Postolicae sedis oraculo b: [& inf. 1] Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod licet sit in canone c definitum, ut si quis Episcoporum in parocchia sua monasterium construere voluerit, & de rebus Ecclesiae, cui praesidet, ipsum dotare, non amplius ibidem, quam quinquagesimam partem; Ecclesiae vero, quam monasticis regulis informare, vel pro suis propriis magnificare voluerit sepulturis, non amplius quam centesimam partem census Ecclesiae, cui praesit, debeat largiri: quia tamen in eodem canone consequenter adjungitur, ut haec d temperamenti aequitas observetur, quod cui tribuit, competens subsidium conferat: & cui tollit, damna gravia non infligat: ea quidem cautela servata, ut unam tantummodo, quae placuerit ex his duabus, remunerationem assumat. Hoc semper est observandum, quod unus Episcopus, vel alius, non solum non debet amplius, sed nec tantum, nec minus cum gravi Ecclesiae suae detrimento conferre, sive simul, & semel id facere velit, sive pluries successive, eidem e, vel diversis Ecclesiis conferendo. Unde cum grave detrimentum sive de possessionibus, sive de proventibus ad Episcopalem mentem, vel cathedralem Ecclesiam pertinentibus, in quantalibet portione constitit esse collatum, poterit legitime revocari, nisi praescriptione, vel alia exceptione legitima actio hujusmodi excludatur. Nam etsi prima facie praesumatur, quod collatio quinquagesimae, vel centesimae partis grave non inferat detrimentum, quia tamen non solum si saepe, sed etiam si semel id fiat, ex variis circumstantiis deprehendi potest interdum valde damnosum: quod quidam magis potest ex ostensione facti, quam expressione alicujus statuti cognosci: nec quinquagesima, nec centesima semel, aut successive debet cum gravi Ecclesiae damno conferri. Si vero in tantum abundet Episcopus, ut sine damno Ecclesiae suae possit amplius etiam, quam per quinquagesimam, vel centesimam partem necessitati alterius Ecclesiae subvenire, quamvis per se non debeat summam excedere a canone praesinitam, per quam incaute largiri volentibus est occursum: de superioris tamen auctoritate Pontificis f potest etiam in majori summa inopiae alterius provideri.

[1 Cum plerumque contingat, quod Episcopi successive locis religiosis de redditibus, qui pertinent ad eosdem, ultra quinquagesimam conferant portionem, ita quod interdum us-

a Vid. l. transactionem. C. de pact. & l. si petitor. ff. de jud. & l. si unus. §. pacto. ff. de pact. b Cap. 6. eod. tit. in 3. compil. c Hunc canonem habes in Concil. Tolet. cap. 5. refert Grat. 12. q. 2. c. 73. incipit; bonaveret. Ejus canonis verba hic inserit, Innoc. usque ad vers. Hoc semper d ut per hoc temperamenti. e eidem. f Vox; Pontificis, deest in vetustiorib. Codic.

que ad tertiam partem, vel quartam, interdum vero plus minusve hujusmodi redditus minuuntur: tua frat. nos consuevit, utrum successoribus eorundem ea, quae taliter fuerunt ultra quinquagesimam portionem concessa, licet aliquatenus revocare. Nos igitur]

CAP. X.

Donatio potest per donatorem, non per heredem ejus, qui tacuit, ob ingratitude donatarii revocari, in casibus hic expressis.

Gregorius IX. [an. 1235.]

Propter ejusmodi ingratitude, in quem liberalitas est collata, donatoris persona de rigore juris eam potuit revocare a: si forte in ipsum impias manus injecerit b, aut sibi atroces injurias, seu grave rerum suarum damnum, vel vitae periculum inferre praesumpserit. Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur successoribus.

TITULUS XXVI. DE PECULIO CLERICORUM.

CAP. I.

Quaestum a Rectore Ecclesiae tempore promotionis nihil habente, praesumitur de bonis Ecclesiae quaestum.

Ex Concilio Arelaten. c (in Gallia.)

Investigandum d est, si nihil patrimonii habens Presbyter, quando promotus e est ad Ecclesiasticum ordinem, postea f emerit praedia, cujus juris sint, quoniam Ecclesiae, ad quam nihil habens promotus est, esse debent juxta canonicam auctoritatem.

CAP. II.

De empris per Praelatum de bonis Ecclesiae, debet instrumentum confici nomine Ecclesiae, alias debet Praelatus ab administratione removeri.

Ex eodem.

Presbyter g cum Dioecesi tenet, de eis b, quae superemerit, ad ipsius Ecclesiae nomen scripturam faciat: aut ab ejus ordinatione discedat.

CAP. III.

Quaestum per Episcopum post consecrationem suam, Ecclesiae relinquenda sunt.

Ex epistola Pii Papae. i (an. 153. Romae.)

Unusquisque k Presbyter res, quas post dies consecrationis adquisierit, propriae Ecclesiae relinquat.

CAP. IV.

Empta per Praelatum ex emolumentis Ecclesiae, efficiuntur Ecclesiae, licet Praelatus emerit nomine alieno.

Ex Concilio Rhemen. l (in Gallia.)

Inquirendum est, si quis m Presbyterorum de redditibus Ecclesiae, vel oblationibus, vel votis fidelium, alieno nomine res comparavit n: quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine Presbyter fraudem facere de facultatibus Ecclesiasticis o debet, quoniam hoc sacrilegium p est, & par crimini Judae furis, qui sacras oblationes asportabat, & furabatur.

CAP.

a Vid. l. 1. & 2. C. de lib. & eorum liber. b ingerit. c In conciliis editis nondum inveni. Burch. lib. 3. Decr. cap. 118. & Ivo part. 3. c. 94. d Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. e proventus. f al. si postea. g C. 2. eod. tit. in 3. compil. h de his. i Videtur sumptum ex Concilio Carthagen. III. cap. 49. Refert Burchard. lib. 3. decr. cap. 121. Ivo part. 3. cap. 96. Grat. 12. q. 3. c. 1. x Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. l In Concilio impresso nondum inveni. m si aliquis Presbyter. n comparaverit. o Ecclesiae. p sacrilegium.

CAP. V.

Meliorationes factae per praelatum in rebus Ecclesiae, sunt suae in vita, etiam si dimittat beneficium: sed de his testari non potest. h. d. secundum intellectum satis notabilem.

Ex Concilio Toletano. a (an. 589.)

Si quis sane b Clericorum agella, vel vineolas in terra Ecclesiae sibi fecisse probabitur sustentandae vitae causa, usque ad diem obitus sui possideat: verum post suum decessum Ecclesiae restituat, nec testamentario, aut successorio jure cuiquam haeredum, prohaeredumve relinquat, nisi forsitan cui Episcopus pro servitiis, ac praestatione Ecclesiae largiri voluerit.

TITULUS XXVII. DE TESTAMENTIS, ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

CAP. I.

Episcopus de rebus patrimonialibus testari potest: de rebus vero Ecclesiae, seu intuitu Ecclesiae quasitis, testari non valet.

Gregorius IX. Antonio Subdiacono. (an. 600. Roma in Campaniam.)

Quorundam e ad nos relatione pervenit, quod I. Atellanensis civitatis Episcopus condito testamento in octo uncis substantiae suae nurum haeredem instituit, Ecclesiam suam in residuis quatuor. Hortamur igitur, ut sollicite hoc discutias, & quicquid ipsum habuisse patuerit, a qualibet persona detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solum d, quod enim ante Episcopatus ordinem proprium habuisse constiterit. Quicquid vero Ecclesiae ante ipsius consecrationem fuisse cognoveris, vel in Episcopatus ordine praedictum Episcopum adquisivisse e, in ejusdem Ecclesiae dominio conservetur.

CAP. II.

Abbatissa testari non potest, etiam si nunquam induisset habitum Monachalem.

Idem. (an. 600. Romae.)

Quia ingredientibus: (& inf.) Gabina f Abbatissa conquesta est, S. quondam Abbatissam monasterii sui, postquam regendi suscepit officium, condito testamento legata quibusdam reliquisse, dicens eam usque in diem obitus sui non induisse habitum Monachalem, sed in vestibus, quibus utuntur loci illius g Presbyteri, permansisse, sicut & illa, quae ante ipsam fuerat Abbatissa, & hoc pene h ex consuetudine licuisse: (& infra.) Necessarium ergo visum est, postquam Abbatissa ordinata est, & in monasterio per annos plurimos usque ad obitum praefuit, vestis qualitatem ad culpam forte Episcopi pertinere, qui eam sic esse permisit, non tamen potuisse praedictum monasterio irrogare, sed res ipsius eidem loco, ex quo illic ingressa, & Abbatissa constituta est, de jure competere.

CAP. III.

Si intra annum a die monitionis non fit executio testamenti per debentem exequi, devolvitur executio ad Episcopum.

Idem. i (an. 600.)

Nos quidem:] & inf.] Pervenit ad nos S. de hac luce migrante supremae voluntatis elogio k monasterium praecipisse fundari: cujus desiderium a T. religiosa femina ejus haerede protrahitur. Quamobrem te hortamur, ut eam commoneas, quatenus intra annum monasterium, quod iustum est, debeat ordinare, & cuncta se-

a Concil. Toletan. II b Cap. 4. & cap. 7. eod. tit. in 1. compil. c Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. d Beat. Thom. 2. 2. q. 185. art. 6. & 7. & ibidem Cajetanum: & Conc. Trident. sess. 25. de refor. cap. 1. e adquisisse, in antiq. f Sabina Abbatissa quae. g ipsius. h plene, in vulg. sed in regist. Greg. pene. i Scilicet Gregor. Januar. Episcopo Caralitano l. 3. epist. 10. regist. & c. 12. eod. tit. in 3. compil. k eulogia.

cundum voluntatem defuncti sine altercatione construere. Quod si intra praedictum tempus sive in loco, quo constitutum fuerat, seu, si ibi non potest, & alibi placet ordinari, tecum implere neglexerit: tunc per te aedificetur, & omnia per te loco ipsi sine diminutione qualibet assignentur. Sic enim secundum piissimas leges dilatas defunctorum piis voluntates Episcopali decens est studio adimpleri.

CAP. IV.

Debetur legatum, quamvis nudis verbis a testatore sit relictum.

Idem a Petro Subdiacono. (an. 600.)

Indicante: (& infra.) Cognovimus R. referente, quod moriens uxor Redempti b concham argenteam nudis verbis iussit venundari, & suis dare libertis, & scutellam argenteam cuidam monasterio reliquisse c. In quibus voluntatem ejus per omnia volumus adimpleri.

CAP. V.

Non debetur legatum, cum testator rem non suam, sed Ecclesiae legavit. h. d. simpliciter inhærendo literae.

Idem T. Episcopo. (an. 600. Roma in Siciliam.)

Filius noster F. conquestus est, quod quondam P. Pater suus aliqua Ecclesiae vestrae, sepulturae suae gratia, juribus alieni reliquit. Et quidem leges seculi hoc habent, ut haeres ad solvendum cogatur, si auctor ejus rem legaverit alienam: sed quia lege Dei, non autem lege hujus seculi vivimus, valde mihi videtur injustum, ut res tibi legata, quae cujusdam Ecclesiae esse perhibentur, a te teneantur, qui aliena restituere debuisti.

CAP. VI.

Heredi non adimplenti iussa testatoris, ab Episcopo interdictur res a testatore relicta. h. d. inhærendo literae.

Ex Concilio Maguntino. (in Germania.)

Si haeres iussa testatoris non adimpleverint, ab Episcopo loci illius omnis res, quae eis relicta est, canonice interdicatur cum fructibus, & cæteris emolumentis: ut vota defuncti adimpleantur. d

CAP. VII.

De bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici testari non possunt.

Ex Concilio Lateran. e (an. 1179. Romae.)

Cum in officiis charitatis primo loco illi teneamur obnoxii, a quibus beneficium nos cognoscimus recepisse, econtra quidam Clerici cum ab Ecclesiis suis multa beneficia perceperint, bona per eas acquisita, in alios transferre praesumunt. Hoc igitur, quia antiquis canonibus constat inhiberetur, nos indemnitate Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis f conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona praecipimus remanere.

CAP. VIII.

Moderatam elemosynam de bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici facere possunt, etiam in aegritudine constituti.

Alexander III. (an. 1180.)

Ad haec praesentibus innotescat, quod Clerici de mobilibus, quae per Ecclesiam sunt adepti, de jure testari non possunt. Viventes tamen, & sui compotes moderate valent aliqua de bonis ipsis non ratione testamenti, sed elemosynae intuitu erogare in aegritudine constituti.

CAP. IX.

De bonis propriis, vel acquisitis intuitu personae Clerici testari possunt, de acquisitis intuitu Ecclesiae non.

Idem

a Gregor. in regist. lib. 12. epist. 30. & cap. 13. eod. tit. in 1. compil. b Recepti, puto esse proprium viri nomen. c aliter, reliquisset, sed reliquisset, in nostris antiq. d impleantur. e Sub Alex. III. cap. 15. & cap. 4. eod. tit. in 3. compil. f alii. g Post Conc. Lat. sub Alex. III. part. 29. c. 8. & cap. 5. eod. tit. in 1. compil.

Idem Alex. III. Vigiliensi Episcopo. (an. 1180. Roma in Apuliam.)

Quia b nos: [& infra. 1] Consulenti tue taliter respondemus, quod licet Clerici de his, que paterna successione, vel cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, libere disponere valeant. De his tamen, que consideratione Ecclesie perciperent, nullum de jure possint facere testamentum.

[1 Duxit tua f. consulendos, utrum Clerici seculares de mobilibus rebus possint condere testamentum.]

C A P. X.

Valeat testamentum, quod Parochianus facit coram Presbytero parochiali, & duobus testibus: nec valeat contraria consuetudo. h. d. inherendo verbis literarum.

Idem Hostiensis Episcopo. [an. 1170. Roma in Latium.]

Cum esses in nostra presentia constitutus, proposuisti talem in tuo Episcopatu consuetudinem obtinere, quod testamenta, que sunt in ultima voluntate, penitus rescindantur, nisi cum subscriptione septem, vel quinque testium fiant, secundum quod leges humanae decernunt. Quia vero a divina lege, & sanctorum Patrum institutis, & a generali Ecclesie consuetudine id noscitur esse alienum, cum scriptum sit: in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum: prescriptam consuetudinem improbamus: & testamenta, que Parochiani coram Presbytero suo, & tribus, vel duobus aliis personis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere: sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis hujusmodi audeat rescindere testamenta.

C A P. XI.

Valeat ultima voluntas ad pias causas coram duobus testibus, & est casus singularis.

Idem Judicibus Velleren. d. (an. 1170. Roma.)

I. Relatum est c, quod cum ad vestrum examen super relictis Ecclesie causa deducitur, vos nisi septem, vel quatuor idonei testes intervenerint, inde postponitis iudicare: [& infra. 1] Mandamus, quatenus cum aliqua causa talis ad vestrum fuerit examen deducta, eam non secundum leges, sed secundum decretorum statuta tractetis, tribus, aut duobus legitimis testibus requisitis. Quoniam scriptum est: in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum. [1 Unde quia hujusmodi causa de iudiciis Ecclesie non secundum leges, sed secundum canones debet tractari, & in ipsis divina Scriptura testante, duo, aut tres idonei testes sufficient.

C A P. XII.

De propriis potest testari Clericus: in acquisitis per Ecclesiam etiam si sint mobilia, succedit Ecclesie, vel successor: potest tamen aliqua servitoribus, vel pauperibus largiri: si autem defunctus habet plures Ecclesias, vel beneficia, fiet eque divisio inter illa.

Idem Elceto, & Capitulo Cassanen. (an. 1170. Roma in Calabriam.)

II. Relatum est f auribus nostris, quod quia statuimus in Lateranensi Concilio g, ut bona per Ecclesiam acquisita, ad eam in Clericorum obitu devolvantur: dubitatis, an hoc sit de immobilibus tantum, vel de mobilibus sentiendum c [& infra. 1] Respondemus, quod generaliter bona quilibet per Ecclesiam acquisita eis i debent juxta Lateran. Concilium post acquirentis obitum remanere: nomine autem Ecclesie non Episcopi, vel successor Clerici mortis, ubi est collegium Clericorum, sed communis

a Vigilensis, habent antiq. b Post Conc. Lar. sub Alex. III. p. 29. c. 5. & c. 6. eod. tit. in 1. comp. c Deut. 17. d Velleren. e Cap. 30. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lar. sub Alex. III. p. 50. cap. 8. f Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. Vide pra aliis Hostiens. & Covarr. g Cap. 15. h Vid. Pinellum in Rubr. C. de bonis mater. in 1. parte. i Ced. Barbatia ita: ei debeant &c. convenit in antiquo comp.

congregatio intelligitur, que rerum illarum debet canonicam distributionem, & curam habere. Ubi autem in loco defuncti tantum est unus ordinandus, is ea bona (sicut & alia ipsius Ecclesie) in Dei a timore dispenset. Licet autem mobilia per Ecclesiam acquisita de jure in alios pro mortis arbitrio transferri non possint: consuetudinis tamen est non improbanda, ut de his pauperibus, & religiosi locis, & illis, qui viventi servierant, sive sint consanguinei, sive alii, aliqua juxta servitii meritum conferantur. Ceterum, que ex hereditate, vel artificio, aut doctrina proveniunt, distribuentur pro arbitrio decedentis. Quia vero nonnulli in diversis Ecclesiis beneficia possident, dividantur, que habuerant, per estimationem congruam inter ipsos. b

[1 Responsioque nostro quavis edoceri, si prescripta bona in usus Episcopi, vel eorum, qui decedenti successerunt, de jure transeant, vel communi utilitati Ecclesie debeant applicari. Primo itaque breviter.]

C A P. XIII.

Tenet testamentum, si quis extremam voluntatem suam alterius dispositioni committit, & dicitur testator ad pias causas. h. d. secundum intellectum notabiliorum.

Innocentius III. Alrissiodoren. Episcopo. (an. 1212. Roma in Galliam.)

Cum tibi de benignitate: [& infra.] In secunda questione dicimus, quod qui extremam voluntatem in alterius dispositionem committit, non videtur decedere intestatus.

C A P. XIV.

De relictis Ecclesie petit Episcopus partem suam, licet aliquid fuerit sibi a testatore relictum: nisi eo modo, & non in fraudem fuerit relictum a testatore, quod maneret ea parte contentus, & legatum agnoverit.

Idem C. r. S. Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali. (an. 1213. Roma.)

Officii c: [& infra.] Secundo quaesivisti, cum quis in testamento relinquit Episcopo propriam portionem, & alia multa monasteriis, vel Ecclesiis, utrum Episcopus ex illis legitimam possit petere portionem: [& infra. 1] Consultationi tue taliter respondemus, quod si portionem illam cum conditione legavit Episcopo, ut esset illa sola contentus, & Episcopus acceptavit: quia per hoc aliis renunciante videtur, de ceteris non poterit exigere portionem. Quod si eam ipsi absolute reliquit, portionem sibi debitam poterit nihilominus de ceteris vindicare. Si vero constitit, quod in fraudem modicum constituit mortuarium, ut in ceteris Episcopus portionem debita fraudaretur [quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent f] Episcopus portionem ex illis poterit exigere a canone constitutam, salvis indulgentiis Romani & Pontificis, que quibusdam regularibus sunt concessa.

[1 Adiciens autem, cum quis in testamento in fraudem modicum constituerit mortuarium, & alia dimisit pro anima sua plura, nihilominus possit Episcopus exigere portionem de illis a canonibus constitutam. Nos autem super his]

C A P. XV.

Relictum Episcopo contemplatione persona, non dividitur cum Ecclesia cathedrali: secus si contemplatione Ecclesie, sive nihil relinquitur Ecclesie, sive aliquid, sive conjunctum, sive separatim. Si autem soli Ecclesie est factum relictum, Episcopus habebit portionem canonicam. Presumitur autem relictum contemplatione Ecclesie factum, quando fit ab extraneo habente administrationem: secus si fiat

a Cum Dei &c. b ipsas. c Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. d dispositione. e Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. f Vid. l. heres nec us. ff. de cond. & demon. & l. in fraud. ff. de jur. fide. g Romanorum Pontificum

fit ab administrationem non habente. Cum Ecclesie vero inferioribus Episcopus non dividit sibi relictum, quia non est sibi tanta communitio cum Ecclesiis inferioribus, sicut cum cathedrali.

Idem (an. 1213. Roma.)

Requisisti a de his, que testator pro anima sua legat in ultima voluntate, qualiter sint inter Episcopum, & Ecclesiam dividenda. Et quidem regulariter verum est, quod Episcopus debet de his secundum diversas consuetudines tertiam, vel quartam portionem habere. Sed considerandum est diligenter, utrum testator legat hoc modo: Relinquo istud b Episcopo; an, relinquo istud Ecclesie: vel, relinquo istud Episcopo, & Ecclesie: an, relinquo istud Episcopo, & illud Ecclesie. In primo casu distinguendum est, utrum relinquitur Episcopo ab extraneo, an a propinquo. Si ab extraneo, generaliter verum est, quod presumitur esse relictum intuitu Ecclesie, non persone: unde cathedralis Ecclesia de illo potest canonicam petere portionem, quemadmodum Episcopo competit sua portio, si aliquid Ecclesie relinquitur: & hoc verum est, nisi testator exprimat, quod velit illud tantum esse Episcopi, non Ecclesie: in quo casu servanda est dispositio testatoris: secus autem, si exprimat, quod velit esse illud tantum Ecclesie, non Episcopi: quia privata dispositio testatoris non potest generalem constitutionem canonis immutare. Nec est contrarium, quod in canone legitur, videlicet quod Pontifices, quibus ab extraneis aliquid, aut cum Ecclesia, aut sequestratum dimittitur, aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione anime sue, non pro commodo Sacerdotis probatur offerre) non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesie, inter facultates Ecclesie computabunt: quoniam hoc est verum, cum testator ita sequestratum legat illud Episcopo, quod non exprimit, utrum velit ad Episcopum tantum, non ad Ecclesiam pertinere. Si vero relinquitur illud Episcopo a propinquo, presumitur esse relictum non intuitu Ecclesie, sed persone: nisi forte contrarium probaretur: & de isto nihil potest Ecclesia petere in vita ejus. Quod si relinquitur Episcopo, & Ecclesie, de illo inter ipsos d canonice est divisio facienda. Si vero istud Episcopo, & illud Ecclesie relinquitur, sive equalia, sive inaequalia sint relictis, reducenda sunt ad divisionem canonicam inter Episcopum, & Ecclesiam cathedralem: nisi ambo velint e esse testatoris dispositione contenti, quam f propter ultimae voluntatis favorem satis decens est observare, ubi neque fraus intervenit, neque dolus, ne quisquam nimium defraudetur debita portione. Secus autem est, si aliquid legatur Episcopo, & aliqua Capellis, vel monasteriis, aut aliis piis locis: nam in hoc casu, quod legatur Episcopo, ejus est principium cum Ecclesia cathedrali, quemadmodum si cuilibet alii legaretur: & de illis g, que aliis legantur, portionem canonicam nihilominus obtinebit: quoniam non est tanta communitio inter Episcopum, & inter capellas, & monasteria, seu alia pia loca, quanta est inter Episcopum, & Ecclesiam cathedralem, cui est spirituali conjugio copulatus: unde que acquirit Episcopus, non illis, sed isti tantum acquirit. Illud autem est generaliter observandum circa eum, qui potest proprium possidere, praelationem, vel administrationem Ecclesie non habentem, quod si ei aliquid relinquitur specialiter, non solum a propinquo, verum etiam ab extraneo, intelligitur esse relictum non intuitu Ecclesie, sed persone, nisi pro-

a Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. b In codice Barb. relinquo istud Episcopo: aut, relinquo istud Ecclesie: aut, relinquo istud Ecclesie, & Episcopo: aut, relinquo istud Ecclesie. & illud Episcopo. c Canon, cujus hic meminit Papa, est in Concil. Agathensi, Cap. 6. d eos. e voluerim. f scil. dispositionem. g In uno vetusto ita: & de his, que illis legantur, portionem, &c. in alio ita: & de his, que aliis legantur, Episcopus portionem, &c. Tom. II.

batio in contrarium appareret: & idcirco de illo nec Episcopus, nec Ecclesia potest in vita ejus sibi aliquid vendicare: & hoc intelligitur esse verum, cum fraus minime procuratur: qua si detecta fuerit, patrocinari non debet.

C A P. XVI.

In bonis patris, matris, & avia habet quis debitam jure naturae, in qua gravari nequit: & filius rogatus de restituenda hereditate sub conditione, detrahit debitam jure naturae, & Trebellianicam, in qua computantur fructus post litis contestationem percepti.

Idem Episcopo Tuscano. a [an. 1213.]

Ranvutius b de Clera duas habens filias, Alterocham videlicet, & Adjectam, matrem insuper Cleram, & uxorem nomine Adelasiam, in extremis positus condidit testamentum, Alterochae filiae puberi ultra dotem, quam ei dederat, domum, & quandam hortum in eodem testamento relinquens. Adjectae vero impuberi reliquit caetera e bona sua, adjiciens, ut Alterocha, & soboles, quam gestabat in utero, eidem impuberi succederent, si absque liberis moreretur. Mortuo itaque testatore, tutores impuberis eam cum omnibus bonis eidem relictis a patre, jure Lombardo d cuidam P. nomine tradiderunt: quae filium ex eo suspiciens, tandem sine liberis est defuncta: cujus bona idem P. maritus ejus superstes aliquanto tempore possedit in pace: qui cum alia muliere matrimonium contrahens, & filios suscipiens ex eadem, diem clausit extremum. Postmodum inter Alterocham, & filium ejus ex una parte, & filios ejusdem P. & Raynerium tutorem eorum ex altera, super bonis praedictis ejusdem Adjectae suscitata materia questionis, coeperunt coram G. Judice Tuscanen. adinvicem litigare: coram quo Alterocha, & filius ejus bona e quondam Ranvutii, tanquam ex causa fideicommissi, vel substitutionis sibi debita petierunt, tutore filiorum praedicti P. ex adverso dicente, quod obstabat illis annalis praescriptio, usucapio pro dote, ac longi temporis silentium diuturnum. Insuper allegabat, quod de bonis illis tam tertia Clerae matris testatoris, & tertia Adelasiae uxoris ejusdem, quam quarta per Trebellianum nomine ipsius Adjectae, erant ante omnia deducenda. Dicitur vero Judex supradictum Raynerium tutorem nomine pupillorum in restitutione bonorum Ranvutii condemnavit, tertia Clerae primo deducta, quam Adjectae, ac viro suo donaverat: de qua in substitutione, quam fecit Ranvutius, non videtur aliquatenus cogitasse: deducta quoque tertia Adelasiae, quam ipsa P. vendiderat supradicto: praecipit etiam idem Judex, de his rebus illas tertias deducendas, de quibus deduci poterant f secundum Tuscanam g consuetudinem civitatis. Deduci praeterea quartam per Trebellianum idem Judex injunxit, cum etiam quilibet extraneus restitutione gravatus, eam deducere potuisset: sed utraque pars ab illa sententia provocavit: (& infra. 1) Cum autem coram G. b Diacono Cardin. auditore a nobis concesso fuisset diutius litigatum, ipse de mandato nostro sententiam supradicti Judicis, videlicet i in eo, quod dixit tertiam Clerae, & tertiam Adelasiae integraliter deducendas, pronunciavit injustam, & ab ea legitime provocatum, definiens, sic illas tertias deducendas, ut legitima portio jure naturae debita Alterochae illi salva sit in utraque: ad cujus restitutionem dictum Raynerium condemnavit. In eo vero, quod quartam per Trebellianum idem Judex censuit retinendam, E e senten-

a Tuscanen. al. Tuscan. al. Tuscul. b Ranvutius. al. Ranvutius. vid. c. 13. tit. de sent. & re jud. in 3. comp. c Caetera, habent vetusta: in recentioribus, certa, sed mendose. d al. Longobardorum. e al. ita: dicta bona quondam Ranvutii. f potest. g Tuscan. al. Tusculana. h C. i dictio, videlicet, deest in plurib. antiq.

sententiam confirmavit eisdem: ita videlicet, quod fructus de bonis ipsius a tempore litis contestatæ percepti a prædicto P. & filiis ejus post mortem Adjectæ computentur in ea: qui si successerint a ad quartam, & fructus ejus, eo nomine alia deductio nulla fiat: alioquin juxta quantitatem fructuum perceptorum computationis ratio habeatur. Quia vero pater Adjectæ ipsam in legitima b non potuit aggravare, legitimam ipsam, videlicet ejus partis, quæ sibi debebatur ab intestato, deducendam censuit, & etiam tertiam retinendam, ita quod deductio fiat tantummodo de his rebus, de quibus secundum Tuscanæ c consuetudinem civitatis fieri consuevit. In eo autem quod prænominate Judex condemnavit Raynerium nomine pupillorum, ad residui restitutionem Alterochæ, ac ejus filio faciendam, ipsius sententiam confirmavit. Nos igitur eisdem Cardinalis sententiam ratam habentes, ipsam auctoritate Apostolica confirmamus.

[Cum autem propter hoc partes ad nostram præsentiam accessissent, dilect. fil. G. S. Maria in porticu Diacon. Cardin. concessimus auditorem.]

CAP. XVII.

Episcopus compellit fideicommissarios, seu executores testamenti ad exequendas pias voluntates defunctorum, etiamsi testator hoc interdixisset.

Gregorius IX. *Nomon. Episc. d. (an. 1235. in Galliam.)*
Tua nobis fraternitas intimavit, quod nonnulli tam Religiosi, quam Clerici seculares, & Laici, pecuniam, & alia bona, quæ per manus eorum ex testamentis decedentium debent in usus pios expendi, non dubitant aliis usibus applicare. Cum igitur in omnibus piis voluntatibus sit per locorum Episcopos providendum, ut secundum defuncti voluntatem universa procedant, licet etiam a testatoribus id contingeret interdici: mandamus, quatenus executores testamentorum hujusmodi, ut bona ipsa fideliter, & plenarie in usus prædictos expendant, monitione prævia compellas.

CAP. XVIII.

Filius rogatus restituere hereditatem detrabit tertiam jure naturæ, & quartam Trebellianicam: in quibus potest legata relinquere, hæredes instituere, & pœnam imponere.

Idem. (an. 1235. Romæ.)

Raynaldus e Peponis filius, hæres ab ipso institutus, hoc modo, ut patris sui hereditatem restitueret, si absque filiis masculis moreretur: cum eis (mortuo Pepono) super quibusdam bonis hereditatis ejusdem in tres arbitros compromisit: quorum duo, mortuo reliquo (prout ex forma compromissi poterant) procedentes, taliter arbitrati fuerunt, quod neutra pars haberet licentiam transferendi quocumque modo in alium res prædictas, nisi in eorum filios masculos ex ipsis legitime descendentes: & quod contra hoc fieret, non valeret. Porro dictus R. prolem non habens condidit testamentum, in quo medietatem partis suæ de rebus prædictis, quibusdam avunculis suis, aliam vero medietatem, & reliqua bona paterna uni ex patris suis, & ejus filiis legavit: adjiciens ut bona, in quibus ex testamento, vel ab intestato dicti hæredes R. possent succedere, si venissent contra legatum dictis avunculis suis debitum, ad ipsos pro determinatis portionibus devenirent. Denique eodem R. naturæ debitum persolvente, ac uno ex patris hereditatem adeunte prædictam, cum dicti avunculi adversus eundem patrum, ac filios ejus coram Judice f communitatis Urbenaten. g moverunt questionem, petendo pro rata, quæ ipsos contingit, legatum prædictum, & restitui eis, si contra ipsam

a Sufficiunt. b legitimam. c Tuscanæ. d Nomeniens. al. Novion. al. Novionens. e Vid. Ferdin. Vasq. l. 2. de success. creat. §. 20. Fornellum & Marian. Socinum in Rubr. D. de leg. 1. f Communis, in antiq. g Urbenaten. al. Urbenaten. al. Urbenaten. al. Urbenaten. al. Urbenaten.

illi venirent, quæcumque occasione testamenti ejusdem R. ad ipsos pervenerant, vel poterant pervenisse: Præfatus Judex ab illorum impetitione super legato ipsos absolvens, ad restitutionem aliorum bonorum sententialiter condemnavit eosdem. A cujus sententia cum ambæ partes ad nostram audientiam appellassent, petente utraque parte dicti Judicis sententiam infirmari, quatenus contra se fuerat promulgata, & quatenus pro se faciebat, executioni mandari a. Dilectus F. noster O. sancti Nicolai in carcere Tullianen. Diacon. Cardin. lite coram se legitime contestata, quoniam idem R. habebat in bonis quondam Peponis patris sui tertiam partem debitam jure naturæ, in qua gravari nequivit, necnon quartam Trebellianicam, quam quilibet extraneus restitutione gravatus deducere potuisset b, propter quod in rebus prædictis avunculis legatis portiones easdem habuit R. præfatus, easque potuit in ultima voluntate legare, ac per hoc legatum tenuit usque c ad tertiam, & quartam præfatas: licet ipsas non expresserit in legando, pronuntiavit (non obstante præmissio arbitrio, quod nec d legatum teneret, non poterat impedire) Judicem ipsum in eo, quod super hoc dictum patrum in totum absolvit, qui confessus est se pro medietate possidere prædicta, perperam judicasse, condemnavitque ipsum ad restitutionem medietatis tertiar, & quartæ partis ipsius legati pro rata, quæ dictos avunculos de ipso contingit, & in residuo præfati Judicis sententiam confirmavit. Cæterum in eo e, quod idem Judex dictum patrum, & ejus filios totaliter in aliis, quæ in secundo articulo petita fuerant, condemnarat, male ipsum pronuntiavit decrevit, quia filii ejus contra voluntatem testatoris non inveniuntur aliquid commississe, cum nihil de petitis reperti fuerint possidere. Verum in portione, quam patrum habebat in bonis illis ratione quartæ, & tertiar prædictorum f, quas R. habuit in bonis eisdem g, in quibus ejus institutio, & legatio, ac adjectio pœnæ tenebat, pro rata eosdem avunculos contingente, de prædicto legato confirmavit sententiam Judicis prædicti, eodem patrum, & ejus filiis in residuo absolutis, & salvo nihilominus ei ex jure institutionis beneficio legis Falcidiæ h, in restitutione præfati legati, si intra tempus legitimum voluntati paruerit testatoris: cum i inventarium fecerit, & contra voluntatem testatoris lex Falcidia inducatur. Nos itaque ipsius Cardinalis sententiam ratam habentes, eam auctoritate Apostolica confirmamus.

CAP. XIX.

Executor testamentarius, qui suscepit illud officium, exequi compellitur.

Idem. (an. 1235.)

Joannes Clericus, & P. Laicus, executores ultimæ voluntatis O. Clerici S. Crucis, qui venerabilibus, & piis locis de bonis suis in ultima voluntate legavit, mandans insuper satisfieri creditoribus per eosdem, post mandatum susceptum per dioecesanum b cogi debent testatoris explere l ultimam voluntatem.

CAP. XX.

Ponit quedam legata, in quibus non solvitur canonica portio, nisi fiat in fraudem.

Idem. (an. 1233. Romæ.)

DE his, quæ in ornamentis, vel pro eis m, seu fabrica, luminaribus n, anniversario, septimo, vigesimo, tricesimo

a Vid. l. etiam, ubi datur ratio hujus dicti ff. de min. b Vid. l. in ratione. §. quod vulgo. per Barr. ff. ad l. Falcid. c suthen. de her. & fil. in prin. c al. quartam partem. d quod ne. e hoc. f prædictorum. g ejusdem. h Vid. l. ex facto. §. fin. ff. de vulg. & pupil. i In vulgatis male, cumq. inventarium, & c. x al. dioecesanum Episcopum, & c. l adimplere. m al. cereis, in vulgatis. n seu anniversario.

tricesimo a die, five aliis, ad perpetuum cultum divinum legantur Ecclesiis, vel reliquis piis locis, canonica portio, dummodo in fraudem non fiat, ut ea Episcopus, seu parochialis Ecclesia debeat defraudari, deduci non debet.

TITULUS XXVII.
DE SUCCESSIONIBUS AB
INTESTATO.

CAP. I.

Clericus bona propria dare potest, cui vult: sed si decedat intestatus, & non habet consanguineos, succedit Ecclesia. h. d. juncta gl.

Ex Concilio apud Alatenen. habito. b (in Marchia.)

Ed hoc e ibidem inventum est de Episcopis, Presbyteris, & Clericis, ut d si hæreditatem, vel alio modo intuitu personæ aliquid acquisierint, donare eis liceat, cui voluerint, dum vivunt. Si autem ante obierint, quam hoc fecerint e, altari cui serviunt, omnia perpetuo sanctificentur, & in jus Ecclesiæ tradantur.

CAP. II.

Si olim servus, Presbyter factus, intestatus decedat, ejus bona dividuntur secundum formam hic contentam. h. d. secundum intellectum singularem, qui hodie etiam tenet.

Ex Concilio Tribur. f (in Germania.)

Sancto g concilio allatum est, quod quidam Laici improbe agunt contra Presbyteros suos, ita ut de morientium Presbyterorum substantia partes sibi vendicent, sicut de propriis servis. Interdicimus itaque, ne hoc ulterius fiat, sed sicut liberi facti sunt ad suscipiendum gradum, & agendum officium divinum, ita nil ab eis præter divinum officium exigatur. Peculium vero ipsorum dividatur in quatuor partes, quarum una Episcopo, altera b Ecclesiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus assignetur, & si non sint i idonei parentes, Episcopus eam recipiat, & in usum Ecclesiæ diligenter distribuat. Et si quis contra hoc præsumperit, anathematizetur.

CAP. III.

Attigendo duos notabiles, & singulares intellectus hujus capituli, summarur secundum quemlibet intellectum. Et primo sic: Valet testamentum ad pias causas conditum per verba annuatiiva, etiam propter aliud prolata, quanquam successio, seu testatio veniat ad exclusionem alterius Ecclesiæ. Vel aliter secundum alium intellectum, & sic: Per unum testem de veritate, & per confessionem etiam incidenter factam probatur oblatio, etiam quoad effectum consequendi bona oblata.

Innoc. III. x Murnen. Episcopo. (an. 1210.)

Cum dilectus l filius Abbas de Brusia pro causa, quam adversus Episcopum Adven. habebat, diutius expectasset: Abbas proposuit antedictus, quod Archipresbyter de Alerio, ad participationem orationum monasterio de Brusia, obtulit se, & sua: [& inf. 1] Sufficiens intellectus esse probatum, quod dictus Archipresbyter agens in extremis, vel ultimam exprimens voluntatem, asseruit se, & sua monasterio contulisse. Unde cum requisitus esset, ut conderet testamentum, respondit se non posse testari m, quia se, & sua contulerat monasterio prædicto: & licet unus testis solus dixerit se vidisse, quando se, & sua obtulit monasterio: quia tamen alii testes dixerunt se audivisse ipsum in Abbatis præsentia, quod prædictum n est, contententem, non tanquam sufficienter probantes, sed

a Hec dictio, die, nusquam apparet. b Alaten. c Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. d Dictio, ut, deest in omnibus manuscriptis. e præferunt. f Tribur. g Burch. l. 2. Dec. c. 206. lvo p. 6. c. 281. & c. 2. eod. tit. in 1. compil. h altera vero. i sunt. x Nivernens. al. Lunens. l Cap. un. eod. tit. in 1. compil. m contestari. n dictum.

tanquam vehementer adminiculantes, assertionem Abbatis plurimum adjuvabant. Quia vero pars Episcopi asserbat se velle probare, quod dictus Archipresbyter in extremis laborans tanquam phreneticus alienatus erat a mente, unde non valuit, quod expressit: Nos causam illam b tibi sub hac forma duximus committendam, quod nisi præfatus Episcopus legitime probaverit, prædictum Archipresbyterum suæ mentis compotem non fuisse, cum ultimam voluntatem expressit, super impetitione monasterii perpetuum ei silentium imponatur, & compellatur restituere monasterio, quæcumque de bonis ipsius Archipresbyteri, vel etiam monasterii occupavit. Si vero legitime probaverit Archipresbyterum, quæ super ultima voluntate præmissa sunt, alienata mente dixisse: ad faciendam ei nomine parochialis Ecclesiæ (cujus ipse c administrationem gesserat, dum vixisset) restitutionem bonorum, quæ ipsius Archipresbyteri fuerant, monasterium condemnatur, cum idem Archipresbyter ab intestato decesserit: ipsique monasterio super impetitione Episcopi silentium imponatur.

[Quibusdam rebus suis usui suo simpliciter reservatis. De manu cujusdam fratris ejusdem cœnobii augmentationem corone in signum illius oblationis accepit, & quod hanc concessionem hoc modo fecisset, & non suo nomine, sed monasterii possidebat, & monasterio quicquid acquireret, acquireret: sepe suis in communi capitulo protestatus, & in hoc etiam publice per viginti annos fere idem Presbyter nullo contradicente, vel reclamante permansit, ita quod per publicam famam id omnibus notum erat. Nam Abbas de Brusia, qui pro tempore fuerat, & ipsi Monachi rebus illius non secus quam aliis rebus monasterii propriis, sciente Episcopo Edmensi, qui pro tempore erat, & in nullo penitus reclamante, publice utebatur. Id autem, quod mente compos dictus Archipresbyter fecerat inter vivos, in ultima voluntate mente sanus, licet æger corpore, confirmavit. Cumque idem Abbas, & Monachi res sic legitime datas, & alias, quas ipsi Archipresbytero concesserant ad utendum, ad suum monasterium reducere vellet, prædictus Episcopus eis violentiam inferens, non solum res Archipresbyteri, sed etiam res ipsius monasterii occupavit: quas cum bona pace repeterent, ipse rebus illis, ut ei posset grassandi materia plenior indulgeri, sed. Apostolic. appellavit, in octavas sancti Martini proximo præteriti suæ terminum appellationi prægens. Contra prædictus nuncius Episcopi allegavit, quod antequam donatio illa facta fuit, Archipresbyter erat positus extra mentem, ita quod cum interrogatus fuisset: an Monachi vis tu habitum suscipere? & respondisset, Volo: statim interrogatus ab alio, Vis tu esse asinus? respondit, volo similiter: sicque prædicti Monachi eum ad suum monasterium deportarunt, quod idem nuncius se obtulit probaturum, quibus auditis, & cognitis.]

TITULUS XXVIII.
DE SEPULTURIS.

CAP. I.

Decedens intestatus sepelitur in sepulchro majorum, vel ubi eligitur sepultura: parochialis tamen Ecclesia habeat canonice portionem ejus, quod relinquit Ecclesia sepultura. h. d. secundum veriorum intellectum.

Leo III. (an. 810. Romæ.)

Nos instituta e majorum Patrum considerates statuimus unumquemque in majorum suorum sepulchris jacere, ut Patriarcharum exitus docet f. Nulli tamen negamus propriam eligere sepulturam, & etiam alienam. Dominus enim, & Magister alienam elegit, ut

a Erat a mente. b ipsam. c Dictio, ipse, deest ut plurimum in antiq. d In uno Vaticano ita: De Sepulchris mortuorum. e Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 43. c. 2. & Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & vid. cap. 2. eod. tit. lib. 6. f Gen. 49. Exod. 14.